

Kestävä Arktis

Arktinen yhteistyöohjelma
2022–2024

Sisällys

Tavoite	3
Visio 2030 suunnannäyttäjänä	4
Arktisen yhteistyöohjelman 2022–2024 kategoriat	9
Organisointi	11

Tämä julkaisu on saatavilla myös saavutettavana verkkoversiona:
<https://pub.norden.org/politknord2021-735>

Kuva: Salvör Gissurardóttir

Tavoite

Suuri osa Pohjolasta sijaitsee arktisella alueella, ja Pohjoismaat ovat perinteisesti sekä yhdessä että erikseen pyrkineet kiinnittämään kansainvälistä huomiota arktiseen alueeseen. Pohjoismaiden ministerineuvoston arktinen yhteistyöohjelma on osana tätä työtä edistänyt usean vuosikymmenen ajan tiedon kartuttamista alueen ympäristöstä, taloudesta ja yhteiskunnallisista oloista.

Yhteistyöohjelma on siksi tärkeä väline Pohjoismaiden kansainvälisen yhteistyön kehittämisessä. Yhteistyöohjelmia on laadittu vuodesta 1996 lähtien, ja tämä järjestyksessä yhdeksäs yhteistyöohjelma on samalla ensimmäinen *Visio 2030* -toimintasuunnitelman aikana laadittu. Ohjelmakautta on lyhennetty neljästä kolmeen vuoteen, jotta se myötäilee vuosiksi 2021–2024 laaditun vision toimintasuunnitelman kautta.

Ohjelman päätavoitteena on edelleen kestävän kehityksen edistäminen. Arktinen alue kehittyy ja tarvitsee tietoista, järjestelmällistä ja jatkuvaa yhteistyötä, jonka tavoitteena on edistää rauhaan, vakauteen, suojeluun, kasvuun ja hyvinvointiin perustuvaa kehitystä. Arktista aluetta on samanaikaisesti sekä suojeltava että kehitettävä. Pohjoismaiden ministerineuvostolla on tarkkailijan asema Arktisessa neuvostossa, ja arktisen yhteistyöohjelman avulla on määritetäisä edistetty Arktisen neuvoston hankkeita ja aloitteita.

Arktisen alueen asialistaa on ajan mittaan laajennettu, ja siihen sisältyvät nykyään sekä ilmastonmuutoksen hallinta että siihen sopeutuminen ja väestön elinolojen huomioonottaminen. Elinoloja pyritään jatkossakin parantamaan taloudellisen kehityksen ja parempien elinkeinomahdollisuuksien, innovoinnin ja yrittäjyyden sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämisen avulla.

Yhteistyön vahvuuksia ovat ohjelman laajuus ja yhteistyön ulottuminen arktisen alueen pieniin toimijoihin ja sidosryhmiin. Yhteistyöohjelman toimenpiteet ovat samalla tarpeeksi määriteltäviä ja kohdistettuja, jotta niiden avulla voidaan edistää konkreettisesti alueen kestävään kehitykseen tähtääviä yleistavoitteita.

Yhteistyöohjelman pohjalta voidaan solmia kumppanuuksia, joiden tavoitteena on edistää konkreettisia ratkaisuja arktisen alueen haasteisiin ja tarpeisiin. Siten voidaan jatkossakin pitää yllä ja luoda verkostoja ja kohtauspaikkoja, jotka vahvistavat liikkuvuutta, integraatiota ja kokemustenvaihtoa keskeisillä aloilla.

Kuva: Visit Faroe Islands

Visio 2030 suunnannäyttäjänä

Pohjoismaiden ministerineuvoston yhteistyöohjelmat ja hankkeet edistävät *Visio 2030:n* tavoitetta, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Arktisen yhteistyöohjelman avulla edistetään kolmen strategisen painopistealueen – vihreä Pohjola, kilpailukykyinen Pohjola ja sosiaalisesti kestävä Pohjola – sekä vuosiksi 2021–2024 laaditun *Visio 2030* -toimintasuunnitelman 12 tavoitteen saavuttamista.

Vihreä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää yhteiskuntiemme siirtymistä vihreään talouteen sekä hiilineutraaliutta ja kestävää kierto- ja biotaloutta. Toimet tavoitteen saavuttamiseksi:

- Vahvistetaan sellaisten ratkaisujen tutkimusta, kehittämistä ja edistämistä, jotka tukevat hiilineutraaliutta ja ilmastonmuutokseen sopeutumista liikenteen, rakentamisen, elintarvikkeiden ja energian alueilla.
- Edistetään biologisen monimuotoisuuden säilymistä ja Pohjolan luonto- ja merialueiden kestävää käyttöä.
- Edistetään kierto- ja biotaloutta, kestävää ja kilpailukykyistä tuotantoa, kestäviä elintarvikejärjestelmiä sekä resurssitehokkaita ja myrkyttömiä kiertokulkuja Pohjoismaissa.
- Helpotetaan pohjoismaisten kuluttajien mahdollisuuksia valita houkuttelevia ympäristö- ja ilmastoystävällisiä vaihtoehtoja panostamalla yhteistyössä kestävään kulutukseen.
- Edistetään kansainvälisen ympäristö- ja ilmastoyhteistyön myönteistä kehitystä mm. tuomalla esiin pohjoismaisia vihreitä ratkaisuja.

Strateginen painopistealue *Vihreä Pohjola* liittyy ensisijaisesti seuraaviin Agenda 2030:n kestävä kehityksen tavoitteisiin: 6, 7, 11, 12, 13, 14 ja 15.

Kilpailukykyinen Pohjola

Haluamme yhdessä edistää Pohjolan vihreää kasvua, joka perustuu tietoon, innovointiin, liikkuvuuteen ja digitaaliseen integraatioon. Toimet tavoitteen saavuttamiseksi:

- Tuetaan osaamista ja innovointia sekä helpotetaan vihreän, teknisen ja digitaalisen siirtymän ja kasvavan biotalouden luomien kehitysmahdollisuuksien täysimääräistä hyödyntämistä pohjoismaisissa yrityksissä.
- Kehitetään valmiuksia ja hyvintoimivia työmarkkinoita, jotka vastaavat vihreän siirtymän ja digitaalisen kehityksen mukanaan tuomiin vaatimuksiin ja tukevat vapaata liikkuvuutta Pohjolassa.
- Hyödynnetään digitalisaatiota ja koulutusta Pohjoismaiden välisten yhteyksien tiivistämiseksi entisestään.

Strateginen painopistealue *Kilpailukykyinen Pohjola* liittyy ensisijaisesti seuraaviin Agenda 2030:n kestävän kehityksen tavoitteisiin: 4, 8, 9, ja 11.

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueella, jossa on yhteiset arvot ja jossa vahvistetaan kulttuurivaihtoa ja hyvinvointia. Toimet tavoitteen saavuttamiseksi:

- Edistetään kaikkien ulottuvilla olevaa hyvää, tasa-arvoista ja turvattua terveyttä.
- Pyritään saamaan kaikki pohjoismaalaiset mukaan vihreään siirtymään ja digitaaliseen kehitykseen, hyödyntämään siirtymän potentiaalia sekä estämään sen mukanaan tuomien yhteiskunnallisten jakolinjojen lisääntymisen.
- Annetaan pohjoismaiselle kansalaisyhteiskunnalle, erityisesti lapsille ja nuorille, vahvempi ääni ja osallisuus pohjoismaisessa yhteistyössä sekä lisätään heidän tietojaan naapurimaiden kielistä ja kulttuureista.
- Säilytetään Pohjolassa vallitseva luottamus ja yhteenkuuluvuus, yhteiset arvot ja pohjoismainen yhtenäisyys ja pidetään sen keskiössä kulttuuri, demokratia, tasa-arvo, osallistaminen, syrjimättömyys ja sananvapaus.

Strateginen painopistealue *Sosiaalisesti kestävä Pohjola* liittyy ensisijaisesti seuraaviin Agenda 2030:n kestävä kehityksen tavoitteisiin: 3, 5, 10 ja 16.

Visio 2030

Kuva: Visit Faroe Islands

Arktisen yhteistyöohjelman 2022–2024 kategoriat

Agenda 2030 ja sen 17 kestävän kehityksen tavoitetta sisältyvät Pohjoismaiden ministerineuvoston työhön osana visiota. Kestävän kehityksen tavoitteet ohjaavat arktiseen yhteistyöohjelmaan 2022–2024 liittyvää työtä, mikä näkyy jäljempänä esitellyissä painopistealueissa. Ohjelmalla on kuitenkin myös selkeä yhteys *Visio 2030* -toimintasuunnitelmaan, jossa keskitytään kolmeen osatekijään: sosiaaliseen kestävyys- ja ympäristö- ja talousasioihin.

Priorisointien mukaan kehityksen lähtökohtina ovat

- maapallo/ympäristö (PLANET)
- väestö (PEOPLE(S))
- kasvu ja hyvinvointi (PROSPERITY).
- Erityistä huomiota kiinnitetään kehityksen tukemiseen yhteistyön ja kumppanuuksien (PARTNERSHIPS) kautta.

Näin ohjelman avulla edistetään *Visio 2030:n* toteutusta ja toimintasuunnitelman 12 tavoitteen saavuttamista. Arktisessa yhteistyöohjelmassa otetaan huomioon myös tasa-arvoa sekä lapsia ja nuoria koskevat Pohjoismaiden ministerineuvoston monialaiset strategiat.

Väestöä (**PEOPLES**) koskevassa priorisoinnissa keskeisiä kestävän kehityksen tavoitteita ovat tavoite 3 (terveys ja hyvinvointi), tavoite 4 (hyvä koulutus), tavoite 5 (sukupuolten tasa-arvo), tavoite 11 (kestävät kaupungit), tavoite 16 (tehokkaat instituutiot) ja tavoite 17 (yhteistyö ja kumppanuus).

Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisessa yhteistyöohjelmassa pyritään edellä mainittuihin väestöön (PEOPLES) liittyviin kestävän kehityksen tavoitteisiin, jotta voidaan helpottaa ja vahvistaa yhteistyöhankkeita ja viestintää seuraavilla aloilla:

- alkuperäiskansat ja paikallisyhteisöt
 - perheiden elinolot, erityisesti lasten ja nuorten olot
 - tasa-arvo ja sukupuoliroolit
 - terveys ja yhteiskunnalliset olot
 - tutkimus, koulutus ja osaamisen kehittäminen
 - kansojen välinen yhteistyö, ruohonjuuritason ja kansalaisjärjestöjen työ sekä kansalaisyhteiskunnan kehittäminen rauhanomaisten, osallistavien ja demokraattisten yhteiskuntien vahvistamiseksi.
-

Maapalloa (**PLANET**) koskevassa priorisoinnissa keskeisiä kestävän kehityksen tavoitteita ovat tavoite 6 (puhdas vesi), tavoite 7 (kestävä energia), tavoite 11 (kestävät kaupungit), tavoite 13 (ilmastotekojä), tavoite 14 (vedenalainen elämä), tavoite 15 (maanpäällinen elämä) ja tavoite 17 (yhteistyö ja kumppanuus).

Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisessa yhteistyöohjelmassa pyritään edellä mainittuihin maapalloon (PLANET) liittyviin kestävän kehityksen tavoitteisiin, jotta voidaan helpottaa ja vahvistaa yhteistyöhankkeita ja viestintää seuraavilla aloilla:

- kestävän energian innovatiiviset ratkaisut
- kestävät kaupungit ja kaupunkikehitys
- meren luonnonvarojen kestävä käyttö
- luonnon monimuotoisuuden merkityksen ja muutoksen tunnustaminen
- kasvihuonekaasujen määrän vähentäminen, ilmastohaasteisiin sopeutuminen ja resilienssi/vahvat yhteisöt.

Kasvua ja hyvinvointia (**PROSPERITY**) koskevassa priorisoinnissa keskeisiä kestävän kehityksen tavoitteita ovat tavoite 2 (ei nälkää), tavoite 4 (hyvä koulutus), tavoite 7 (kestävä energia), tavoite 8 (ihmisarvoista työtä ja talouskasvua), tavoite 9 (kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja), tavoite 11 (kestävät kaupungit), tavoite 12 (vastuullista kuluttamista) ja tavoite 17 (yhteistyö ja kumppanuus).

Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisessa yhteistyöohjelmassa kasvua ja hyvinvointia (PROSPERITY) koskevassa priorisoinnissa pyritään edellä mainittujen kestävyystavoitteiden pohjalta vahvistamaan yhteistyöhankkeita, joissa keskitytään kestävään elinkeinoelämään ja talouskasvuun arktisen alueen alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen hyväksi seuraavilla aloilla:

- innovaatiot ja yrittäjyys sekä niihin liittyvä innovaatio- ja yrittäjyyskoulutus ja startup-ympäristöt
- digitalisaatio
- tutkimus ja elinkeinoelämän kehitys
- perinteinen ja paikallinen osaaminen
- paikallisten liiketoimintamahdollisuuksien kehittäminen
- kulttuurin merkitys arktisen alueen kestäväälle tulevaisuudelle
- arktisen alueen tärkeät elinkeinot, kuten matkailu, elintarviketuotanto, ruokakulttuuri ja elintarvikkeiden vienti.

Kumppanuuksia (**PARTNERSHIPS**) koskevaan priorisointiin liittyy kaksi keskeistä kestävän kehityksen tavoitetta: tavoite 16 (rauhaa ja oikeudenmukaisuutta) ja tavoite 17 (yhteistyö ja kumppanuus), joissa keskitytään seuraaviin aloihin:

- maiden välinen liikkuvuus ja yhteistyö
- kapasiteetin lisääminen sekä eri toimijoiden ja laitosten välinen yhteistyö
- julkisen ja yksityisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan välinen yhteistyö.

Kuva: brandnorway.no

Organisointi

Päävastuu pohjoismaisesta hallitusyhteistyöstä on Pohjoismaiden pääministereillä. Käytännössä vastuu on siirretty pohjoismaisille yhteistyöministereille (MR-SAM) ja pohjoismaiselle yhteistyökomitealle (NSK), joka vastaa Pohjoismaiden hallitustenvälisen yhteistyön päivittäisestä koordinoinnista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto perustettiin vuonna 1971 ja koostuu nimestään huolimatta useasta eri ministerineuvostosta. Tällä hetkellä on yksitoista alakohtaista ministerineuvostoa sekä yhteistyöministerien ministerineuvosto. Pohjoismaiden ministerineuvoston päätösten tulee olla yksimielisiä.

Arktinen yhteistyöohjelma on osa Pohjoismaiden ministerineuvoston kansainvälistä yhteistyötä, joka kuuluu yhteistyöministeriöiden vastuulle.

Kriteerit

Yhteistyöhankkeiden on ennen kaikkea edistettävä ja tuettava globaalia kestävän kehityksen työtä arktisella alueella tavoitteena aikaansaada näkyviä alueellisia ja paikallisia tuloksia. Myös *Visio 2030* on tärkeä työkalu tässä työssä.

Pääsäännön mukaan yhteistyöhankkeessa on oltava mukana kolme Pohjoismaata. Niiden lisäksi hankkeisiin voi osallistua yksi tai useampi Pohjoismaiden ulkopuolinen maa, esimerkiksi muita arktisen alueen valtioita (Yhdysvallat, Kanada ja Venäjä). Yhteistyöhankkeiden arvioinnissa painotetaan seuraavia kriteereitä:

- Yhteistyöhankkeet edistävät vihreää, kilpailukykyistä ja sosiaalisesti kestävää Pohjolaa, ja niiden avulla pyritään saavuttamaan yksi tai useampi *Visio 2030* -toimintasuunnitelman 12 tavoitteesta.
- Yhteistyöhankkeella on todistettavasti myönteisiä vaikutuksia yhteisiin pohjoismaisiin/ arktisiin ratkaisuihin (verrattuna kansallisesti toteutettuun hankkeeseen).
- Yhteistyöhankkeesta saadaan näkyviä alueellisia ja paikallisia tuloksia arktisella alueella.
- Yhteistyöhankkeet tukevat ja kehittävät pohjoismaista ja arktista yhteenkuuluvuutta.
- Yhteistyöhankkeet lisäävät pohjoismaista osaamista ja kilpailukykyä.
- Yhteistyöhankkeet tuottavat tietoa ja/tai uusia kumppanuuksia, joiden myötä saadaan uusia ja innovatiivisia mahdollisuuksia arktisen alueen kehittämiseen.
- Yhteistyöhankkeessa otetaan huomioon alkuperäiskansat ja paikallisyhteisön perinteinen osaaminen.
- Yhteistyöhankkeet vahvistavat Pohjoismaiden yhteistä kansainvälistä vaikutusvaltaa.
- Yhteistyöhankkeista tiedotetaan ja niitä tuodaan esille.
- Yhteistyöhankkeet edistävät Pohjoismaiden ministerineuvoston monialaisia strategioita.

Budjetti

Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetti laaditaan kalenterivuositain. Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman budjetti noudattaa Pohjoismaiden ministerineuvoston vakiintunutta budjettimenettelyä. Budjetti hyväksytään muodollisesti vuosittain viikolla 44 pidettävässä Pohjoismaiden neuvoston istunnossa.

Pohjoismaiden neuvoston arktisen yhteistyöohjelman budjetti on jaettu kahteen yleiseen osaan:

1. Poliittisesti priorisoitu osa, jossa maille annetaan etuoikeuksia ja mahdollisuus käynnistää poliittisesti merkittäviä hankkeita, aloitteita ja/tai toimintoja ohjelman puitteissa.
2. Hakuosa, joka on avoin kaikille hakijoille, jotka täyttävät ohjelman tavoitteet ja kulloinkin voimassa olevat kriteerit.

Arktisen yhteistyöohjelman vuosibudjetti ja sen jakautuminen kahteen osaan käy ilmi jokaiselle vuodelle hyväksytystä budjetista.

Hallinnointi

Yhteistyöministerit ovat päävastuussa arktisesta yhteistyöohjelmasta sekä sen täytäntöönpanosta ja hallinnosta. Arktisen yhteistyöohjelman toteutuksen tueksi perustetaan pohjoismainen arktinen neuvonantajaryhmä (NRKA) vuosittaista toteutusta ja avoimen hakukierroksen kilpailutuksen hallinnointia varten. Pohjoismaiden ministerineuvoston verkkosivustossa on tarkempaa tietoa arktisen yhteistyöohjelman hallinnoinnista.

Lisätietoa Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisesta yhteistyöohjelmasta on saatavissa Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristön kansainvälisten asioiden työryhmältä ja asiasta vastaavilta erityisasiantuntijoilta.

Tietoja tästä julkaisusta

Kestävä Arktis – Arktinen yhteistyöohjelma 2022–2024

PolitikNord 2021:735

ISBN 978-92-893-7163-6 PDF

ISBN 978-92-893-7164-3 ONLINE

<http://dx.doi.org/10.6027/politknord2021-735>

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2021

Ulkoasu: Mette Agger Tang

Kannen kuvat: Unsplash (pdf), Visit Faroe Islands, Mads Schmidt Rasmussen

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimmista alueellisista yhteistyömuodoista. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kööpenhamina

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut

Yhteistyöohjelma ja *Visio 2030:n* välinen yhteys

Pohjoismaiden ministerineuvoston kaiken toiminnan tulee edistää visiota, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Yhteistyöohjelmassa kuvataan, miten sektori työskentelee kolmen strategisen painopistealueen parissa ja edistää toimintasuunnitelman 2021–2024 kahtatoista tavoitetta *Visio 2030:n* toteuttamiseksi.

→ [Toimintasuunnitelma ja muut yhteistyöohjelmat \(norden.org\)](http://Toimintasuunnitelma%20ja%20muut%20yhteisty%20ohjelmat%20(norden.org))

Yhteistyöohjelman ja *Visio 2030:n* välinen yhteys

Pohjoismaiden ministerineuvoston kaiken toiminnan tulee edistää visiota, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Yhteistyöohjelmassa kuvataan, miten sektori työskentelee kolmen strategisen painopistealueen parissa ja edistää toimintasuunnitelman 2021–2024 kahtatoista tavoitetta *Visio 2030:n* toteuttamiseksi.

Lisätietoa on osoitteessa norden.org